

PLEIDOOI VOOR DE VREDE

Simon
Gronowski
PLEIDOOI VOOR
DE VREDE

Leve de vrede en de
vriendschap
tussen mensen!

VOOR DE VREDE, TEGEN DE VERGETELHEID

Ik ben op 12 oktober 1931 geboren in Brussel en word 94 jaar op 12 oktober 2025.

Ongelooflijk maar waar. Het leven vliegt voorbij. Toen ik twintig was, was iemand van vierennegentig een oude man.

Het is de laatste rechte lijn, het einde is niet ver meer, maar ik voel me nog heel actief en ik heb het geluk dat ik mijn strijd kan verderzetten.

Ik schrijf dit boek vooral om jongeren te informeren, om hun uit te leggen wat democratie en wat tirannie is, om hen eraan te herinneren dat de mens in wezen goed is, maar dat er uitzonderingen bestaan die moeten worden bestreden.

Ik duik in het verleden en vertel over het lot van mijn familie tijdens de oorlog. Het is een voorbeeld

van wat talloze andere families hebben meege-
maakt, die vaak meer hebben geleden dan ik.

Elke Europese Jood heeft een ander verhaal en zou er een boek over kunnen schrijven, wat velen hebben gedaan. We zouden bibliotheken kunnen vullen met al deze verhalen.

Ik lees ze niet meer, want het gaat eigenlijk altijd om hetzelfde: een verhaal vol miserie, pijn, angst, horror.

In mijn geval waren er twee unieke feiten.

Voor zover ik weet, ben ik:

— het enige kind van elf jaar in heel de oorlog dat erin slaagde om van een dodentransport te springen en te ontsnappen,

— de enige overlevende die een verzoek om vergeving heeft gekregen van zijn nazibeul (en dat ik heb aanvaard).

In een oorlog zijn alle misdaden en
alle soorten propaganda mogelijk.
Oorlog is het grootste kwaad; vrede is
het grootste goed.

Ik moet vertellen over de misdaden die tijdens de oorlog zijn begaan door een grote crimineel, een Duitse nazi, Adolf Hitler, want hij en zijn medeplichtigen hebben miljoenen mensen gedood in Europa

en ook in België. Jongeren moeten op de hoogte zijn van de wreedheid van gisteren om de democratie en vrijheid van vandaag te kunnen verdedigen.

Democratie betekent eenvoudigweg dat iedereen dezelfde rechten heeft.

Het is een kwetsbaar systeem dat vaak wordt bedreigd en dag na dag moet worden beschermd.

In dit boek behandel ik ook het heden en de toekomst. Ik heb het over immigratie, het geloof in God, de plicht tot herinnering, veerkracht, vriendschap, vergeving, extreem-rechts, antisemitisme, het Israëliisch-Palestijnse conflict, scouting en natuurlijk jazz.

DE MISDAAD

De nazi's hebben in 1943 mijn moeder en zus gedood in de gaskamer van Auschwitz-Birkenau. Mijn vader ontsnapte aan de arrestatie die woensdag 17 maart 1943, omdat hij gelukkig afwezig was. Hij had longproblemen en was opgenomen in het ziekenhuis.

Hitler viel België aan op 10 mei 1940 en bezette dit land vier jaar lang, tot aan de bevrijding op 3 september 1944. Daarna, tijdens de winter van 1944-1945, vond de Slag om de Ardennen plaats, Hitlers laatste stuiptrekking, het offensief van Von Rundstedt en het drama van Belgische steden zoals Houffalize en Bastenaken. De Amerikaanse en Britse geallieerden behaalden de overwinning en trokken in het voorjaar van 1945 Duitsland binnen, waar ze de concentratiekampen (Dachau, Dora, Bergen-Belsen, Ravensbrück enz.), de bergen lijken, de gaskamers, de verbrandingsovens en enkele ske-

letachtige overlevenden ontdekten. Tegelijkertijd ontdekten de Russen Auschwitz en Buchenwald.

Toen deze gruwelijke beelden België bereikten, begreep mijn vader dat zijn vrouw en zijn dochter, mijn moeder en mijn zus, niet zouden terugkeren.

Omdat hij tijdens de bezetting en zijn onderduikleven slecht verzorgd was geweest, kon hij niet tegen de ziekte op.

Soms slagen zieke mensen erin om weerstand te bieden tegen hun ziekte en om die in ernstige gevallen zelfs te overwinnen en dus te genezen. Maar daarvoor heb je moed, wilskracht en doorzettingsvermogen nodig, wat mijn vader niet meer had. Hij stierf in wanhoop op 9 juli 1945, twee maanden na het einde van de oorlog.

Op 17 maart 1943, ik was toen elf jaar oud, namen de nazi's mij gevangen en staken mij in de gevangenis, in de kelder van het kantoor van de Gestapo aan de Louizalaan in Brussel. De dag nadien brachten ze me over naar een grote gevangenis, de Dossinkazerne in Mechelen, waar ik een maand gevangen bleef. Op 19 april 1943 moest ik in een veewagon stappen.

Het was het 20e konvooi, dat 1600 mensen – mannen, vrouwen en kinderen – vervoerde, a rato van vijftig per wagon, ofwel een trein met meer dan vijfendertig wagons, naar een op dat moment onge-

kende bestemming, maar eigenlijk naar Auschwitz-Birkenau, een industrieel vernietigingscentrum. Ik begreep er niets van. Ik leefde nog altijd in mijn welpenwereld, want ik was dol op de scouts, die van mijn gemeente Etterbeek. Ik wist niet dat ik tot de dood was veroordeeld en dat deze trein me naar mijn plaats van terechtstelling zou brengen.

Waarom dat alles? Hadden mijn ouders iets slechts gedaan? Ik zweer dat mijn vader een brave man was, die nooit iemand iets kwaad deed, die nooit zo'n ongeluk verdiende, en dat mijn moeder alleen maar aan het welzijn van haar kinderen dacht, mijn zus Ita en ik. Dat alles louter omdat mijn ouders zijn geboren binnen een bepaalde godsdienst, het Joodse geloof. Voor de nazi's was dit een misdaad die alleen met de dood bestraft kon worden.

Tussen 1942 en 1944 zijn er uit Mechelen achtentwintig konvoeien vertrokken, die samen 25.000 mensen vervoerden. Daarvan zijn er slechts 1000 teruggekeerd.

| Als door een wonder ben ik uit de
| trein gesprongen en ontsnapt.

VLUCHTELINGEN OP DE VLUCHT

WEGGAAN, VLUCHTEN, HEROPBOUWEN

Mijn vader is in 1898 in een Pools dorpje geboren. Hij hield van Polen, het was zijn vaderland. In die tijd was het opgedeeld in drie delen die elk aan een keizer toebehoorde: Wilhelm II voor Duitsland (Pruisen), tsaar Nicolaas II voor Rusland en Frans Jozef I voor Oostenrijk-Hongarije. Mijn vader is geboren in het Russische deel.

In 1919 riep het Verdrag van Versailles, dat een einde maakte aan de Eerste Wereldoorlog, de eenheid en onafhankelijkheid uit van de nieuwe Poolse republiek. Mijn vader, die als Rus was geboren, werd Pools.

Deze uitroeping bracht ernstige problemen met zich mee in Polen: ellende, werkloosheid, meedogenloosheid, brutaliteit, antisemitisme. Antisemitisme betekent dat er mensen zijn die niet

van Joden houden. Ik begrijp dat je niet van een specifieke persoon kunt houden, maar je mag niet veralgemenen, mishandelen of doden. En dat was precies wat in de landen in het oosten van Europa gebeurde.

Mijn vader is dan gevlucht en heeft zijn geliefde vaderland verlaten. Hij was 22-23 jaar oud, reisde door Duitsland en kwam aan in Keulen en Aken, net voor de grens met België. Hij is daar clandestien, illegaal en zonder papieren de grens overgestoken.

Hij was een *sans-papiers* nog vóór dat woord bestond. Daarom ben ik solidair met de sans-papiers, de vluchtelingen, de immigranten van vandaag.

Ze komen niet bij ons voor hun plezier, maar omdat ze in hun land honger hebben, er politieke problemen zijn of hun land in een oorlog verwickeld is.

Maar ze hebben niets fouts gedaan en ze hoeven de gevangenis of het 'detentiecentrum 127 bis' niet in, en al zeker de kinderen niet. Mij hebben ze als kind ook in een gesloten centrum geplaatst: de Dossinkazerne in Mechelen.

Soms riskeren ze hun leven om naar ons te komen en heeft België de eer om hen met menselijkheid en waardigheid te ontvangen, door alle vluchtelingen op dezelfde manier te behandelen. Want het is altijd pijnlijk om je vertrouwde omgeving en je land te verlaten voor het onbekende.

In die tijd ging dat sneller dan nu. Mijn vader werd snel geregulariseerd en kreeg zijn papieren. België, een land van toevlucht, heeft hem geadopteerd en geïntegreerd, in de geest van: "samenleven met de rijkdom van onze verschillen". Hij zal er altijd dankbaar voor blijven.

Ik ben de zoon van een sans-papiers en ik heb mijn afkomst nooit verloochend.

EEN GEWOON KLEIN GEZIN

Maar in Brussel was het crisis. Er was geen werk: mijn vader moest gaan werken in de steenkoolmijn van Bray-lez-Binche in Wallonië. Hij werkte maandenlang in de mijn en deed er een mijnwerkersziekte op. In de mijn ademen de mijnwerkers koolstof in, die hun longen beschadigt en ziekten veroorzaakt, zoals stoflong, wat ik als kind chronische bronchitis noemde, want mijn vader hoestte veel.

Dan verliet hij de mijn en verhuisde hij naar Grivegnée, niet ver van Luik, om fabrieksarbeider te worden bij Cockerill-Sambre, in de cokesovens van Seraing.

Hij verliet de fabriek snel om een handelsactiviteit te beginnen in leer, lederwaren, koffers, damestassen, portemonnees in leer, kalfleer, saffi-

aanleer, hagedissenleer enz. Hij deed de markten in Luik. Het was een succes.

Hij liet een jonge vrouw overkomen die hij tijdens de oorlog van 14-18 in Litouwen had ontmoet. Ze trouwden in 1923 in Grivegnée en kregen twee kinderen: mijn zus Ita, geboren te Luik op 24 september 1924. Ze verhuisden vervolgens naar Brussel, waar ik op 12 oktober 1931 werd geboren.

Mijn ouders slaagden er zelfs in om hun eigen huis te kopen in Etterbeek, met op de benedenverdieping een winkel die ik als kind de 'tassenwinkel' noemde. Mijn zus was een briljante leerlinge aan het lyceum van Elsene. Ze was een primus in Grieks, Latijn, literatuur en tekenen, en was een grote klassieke pianiste met een voorliefde voor jazz.

Ik zat op de basisschool van Etterbeek en was vooral een kleine welp van de scouts van mijn gemeente. De scouts waren mijn leven. De dag dat ik mijn belofte aflegde, kreeg ik de bijnaam Bambi.

Als zes- of zevenjarige was ik een onrustig, om niet te zeggen moeilijk kind; ik beging heel wat stomiteiten:

- op school was ik een vechtersbaas,
- thuis speelde ik als een pyromaan met vuur; ik stak de duiventil van mijn vader en het verpakingspapier van de winkel in brand,

— in de tuin groef ik vallen om mijn neef Simon erin te laten vallen,

— ik stal elke ochtend geld uit de kassa van de winkel, en zelfs een geldstuk, soms van 5 frank, uit de zak van mijn zus om speelgoed en snoep te kopen en die aan de kinderen van mijn klas te geven; ik had de formule gevonden om vrienden te maken.

Op een dag betrapte mijn moeder me en ze dreigde met de politie en de gevangenis. Mijn zus kwam tussenbeide en vanaf toen was ik braaf.

| Een klein gezin, gewoon, alledaags,
| maar hecht en gelukkig.

HET MECHANISME VAN DE ANGST

Maar ondertussen was Hitler in Duitsland aan de macht gekomen. Hij had dat met geweld kunnen doen via een staatsgreep, maar hij verkoos de wettelijke manier. Democratie heeft soms jammerlijke verrassingen in petto.

Hij hield toespraken die de bevolking ophitste en misleidde. Hij was 'God de vader' op aarde geworden. Hij bezette diverse landen in Europa: Oostenrijk in 1938, Tsjechoslowakije, Polen in 1939, Denemarken, Noorwegen.

Hij vond het nog niet voldoende: op 10 mei 1940 viel hij Nederland, Frankrijk, Luxemburg en België aan en bezette deze landen.

Hij had een paranoïa: hij wilde alle Joden doden. Hij nam voortdurend nieuwe maatregelen tegen hen, achttien ordonnances in vier jaar. De eerste

ordonnantie, van 28 oktober 1940, verplichtte hen om zich als Jood te laten registreren in de gemeenten; die moesten de 'Jodenregisters' doorsturen naar de Gestapo, en zo beschikten de nazi's op voorhand over alle namen en adressen van hun toekomstige slachtoffers. Ze stelden een lijst samen van 50.000 namen.

Joden mochten ook bepaalde beroepen niet meer uitoefenen: leraar, gemeenteambtenaar, journalist enzovoort. Hun winkels werden in beslag genomen. Zo kwamen ze naar onze kleine winkel en namen alles mee. Er was ook een verbod om naar school te gaan,

en op een dag kwam de verplichting om een gele ster op onze kleding genaaid te dragen zodat ze ons goed konden onderscheiden, discrimineren en stigmatiseren.

De mensen leefden deze maatregelen na, want ze vreesden verklikt te worden, bijvoorbeeld door een kwaadwillige buur die aan de Gestapo zou zeggen: “Die is zich niet in de gemeente gaan inschrijven” of “Die draagt zijn ster niet”, of die moedig een anonieme verklikkersbrief zou sturen – zo waren er.

Als straf werd je naar Breendonk gestuurd, een ondervragings-, martel- en terechtstellingskamp dat de nazi's openden zodra ze in België aankwamen. Hoeveel jonge Belgen – niet alleen Joden, maar ook verzetsstrijders, patriotten, democraten – werden niet in Breendonk gemarteld en terechtgesteld! De nazi's stelden mensen terecht door fusillieren of ophanging. Soms stuurden ze veroordeelden naar Duitsland om te worden gedood met de guillotine ('NN-decreet': Nacht-und-Nebel, Nacht en Nevel), zoals Maurice Raindorf in Keulen of Marguerite Bervoets in Wolfenbüttel.

De mensen gehoorzaamden ook, omdat ze niet wisten dat elke maatregel een stap was naar de dood, in een meedogenloos mechanisme, een dagelijks crescendo. Hadden ze het geweten, ze zouden in opstand zijn gekomen, zoals de getto-jongeren in Warschau, die verkozen om al vechtend onder te gaan.

Maar alles was list en bedrog van de kant van de nazi's.

Ze vielen op een laffe en verraderlijke manier een weerloze bevolking aan:

— laf, want ze vielen vrouwen, kinderen en ouderen aan,

— verraderlijk, want op een dag kondigden ze aan dat de Joden moesten gaan werken in werkkam-